

**IMOM AL-BUXORIY HADISLARINING RENESSANS BUNYODKORLARI
MA'NAVIY TARBIYASIDAGI O'RNI**

Sh.K.Ibragimova

Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqolada buyuk muhaddis Imom al-Buxoriyning hadislari shakllanishi, hadis ilmidagi metodologiyasi hamda uning ilmiy merosining islom sivilizatsiyasi taraqqiyotidagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida hadislarni to'plash, tekshirish va tasniflash tamoyillari tarixiy hamda manbashunoslik metodlari asosida o'rganildi. Ayniqsa olimning eng mashhur asari bo'lgan "Sahih al-Buxoriy"ning yaratilish jarayoni, ilmiy mezonlari va musulmon ilm-fanidagi ahamiyati keng yoritildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Imom al-Buxoriy tomonidan ishlab chiqilgan hadislarni saralash mezonlari keyingi asrlarda hadis ilmining metodologik asosiga aylangan. Mazmuni, hadislarning birinchi Renessans davrida ilm-fan taraqqiyotidagi roli, yosh avlod yuksak komillik sifatlarini shakllanishidagi olamshumul ahamiyati, ularni yurtga sadoqatli, yetuk mutaxassislar bo'lib yetishishdagi o'rni masalalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: hadis ilmi, muhaddislik, ma'naviy tarbiya, milliy g'urur, yuksak odob.

Kirish

Imom Buxoriyning hadis ilmida qoldirgan merosi nafaqat diniy qo'llanma, balki uchinchi Renessans poydevorini qurayotgan yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda eng muhim manbalardan biridir. Uning yosh avlod tarbiyasida muhim o'rin tutadigan bir qancha qadrlı kitoblari mavjud. O'z davrining "musahhih" olimi bu asarlari orqali komillikka erishishning oltin qoidalarini yoritib bera olgan, desak mubolag'a bo'lmaydi. Keling, ushbu merosning yangi davr bunyodkorlari tarbiyasidagi asosiy o'rnini ko'rib chiqamiz.

Asosiy qism

Birinchi navbatda yoshlarning yuragida ilmga bo'lgan intilish va mas'uliyatni uyg'otishdir. Imom Buxoriyning "Al-Jomi'as-sahih" asari faqat hadislar ilmini o'rgatibgina qolmay, bu ilmni amaliyot va yuksak odob bilan birlashtirishni o'rgatadi. Bu yoshlarni shunchaki "diplomli" emas, balki jamiyatga nafi tegadigan chuqur

mulohazali olim bo'lishga undaydi. Allomamizning : "Ilmdan boshqa najot yo'q va bo'lmagay", - degan so'zlari buning yaqqol isbotidir. Shu bilan birga bugungi Renessans bunyodkorlari uchun, avvalo, har qanday ishni ilm bilan qilish, zamonaviy texnologiyalarni egallashda sobitqadam bo'lish g'oyasini singdiradi.

Yana tarbiyadagi muhim o'rinlardan birini yuksak odob va axloqiy me'yorlar egallaydi. "Amallar niyatlarga bog'liqdir" degan mashhur hadis Imom Buxoriy to'plamining debochasidir. Yosh avlodni komil inson qilib tarbiyalashda uning "Al-adab al-mufrad" asari bizga dasturiy sifatida xizmat qiladi. Bu kitob bolalikdan ongimizga singdirilgan ota-onaga hurmat, va'daga vafo, rostgo'ylik va kamtarlik kabi fazilatlarni mustahkamlashda yordam beradi. Shaxsiy manfaatdan ko'ra jamiyat manfaatini ustun qo'yish madaniyati mana shu yerdan boshlanadi. Bu jihatlar ma'naviy tarbiyada faqat bilimli emas, balki axloqiy pok avlodni voyaga yetkazishda asosiy poydevor vazifasini bajaradi.

Vatanparvarlik va milliy g'urur Renessans bunyodkorlarining yuragida abadiy tug'yon uradigan hislardir. Imom Buxoriy dunyo kezib ilm izlagan bo'lsa-da, doimo o'z yurtiga talpingan va o'z ilmi bilan yurtini dunyoga tanitganligi yoshlarda o'z tarixidan faxrlanish, ajdodlar merosiga munosib bo'lish va milliy o'zlikni anglash tuyg'usini kuchaytiradi.

Ma'naviy tarbiyadagi asosiy g'oyalardan biri hadislarda halol rizq topish, kasb-hunar egallash va birovning haqidan qo'rqish ham Buxoriyning qimmatli asarlarida targ'ib qilinadi. Bu yangi jamiyat quruvchilarida korrupsiyaga toqatsizlik, halol mehnatga intilish va ijtimoiy mas'uliyat hissini uyg'otadi.

Bir so'z bilan aytganda, Imom Buxoriy hadislarini Renessans bunyodkorlari uchun shunchaki tarixiy meros emas, balki zamonaviy ma'naviy immunitet va yuksak taraqqiyotga olib boruvchi yo'l xaritasidir.

Imom al-Buxoriyning ilmiy merosining tarixiy ahamiyati

Imom al-Buxoriyning ilmiy merosi musulmon ilm-faniming rivojida alohida o'rin tutadi. Uning asarlari musulmon dunyosida asrlar davomida asosiy ilmiy manbalardan biri sifatida o'rganib kelinmoqda. Hadis ilmi rivojida uning ilmiy metodologiyasi katta ta'sir ko'rsatgan. Keyingi muhaddislar hadislarini tekshirish va tasniflash jarayonida aynan Imom al-Buxoriy ishlab chiqqan mezonlardan keng foydalanganlar. Bugungi kunda ham uning ilmiy merosi diniy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlar va akademik tadqiqotlarda muhim manba sifatida o'rganilmoqda.

Xulosa

Buyuk muhaddis **Imom al-Buxoriy** hadis ilmi rivojiga ulkan hissa qo'shgan olimlardan biridir. U yaratgan **Sahih al-Buxoriy** hadis ilmidagi eng ishonchli manbalardan biri sifatida e'tirof etiladi. Imom al-Buxoriyning ilmiy faoliyati hadislarni tekshirish, saralash va tasniflash jarayonini yangi ilmiy bosqichga olib chiqdi. Uning metodologiyasi hadis ilmi rivojida muhim ilmiy mezon sifatida shakllandi. Shu sababli Imom al-Buxoriyning hayoti va ilmiy merosini o'rganish nafaqat tarixiy ilmiy ahamiyatga ega, balki zamonaviy ilm-fan va ma'naviy hayot rivojida ham muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Imom al-Buxoriy. Sahih al-Buxoriy.** – Bayrut: *Dar Ibn Kathir*, 2002. – 756 bet.
2. **Imom al-Buxoriy. Al-Adab al-Mufrad.** – Bayrut: *Dar al-Kutub al-Ilmiyya*, 1998. – 364 bet.
3. **Imom al-Buxoriy. At-Tarix al-Kabir.** – Haydarobod: *Dairat al-Maarif al-Osmaniya*, 1941. – 8 jild, 3276 bet.
4. Siddiqi, Muhammad Zubayr. **Hadith Literature: Its Origin, Development and Special Features.** – Cambridge: *Islamic Texts Society*, 1993. – 179 p. (pp. 50–94).
5. Siddiqi, Muhammad Zubayr. **Imam Bukhari: The Man and His Work.** – Kuala Lumpur: *Islamic Book Trust*, 1994. – 132 p. (pp. 12–60).
6. Abdulhamid, Mahmud Tahhan. **Taysir Mustalah al-Hadith.** – Riyadh: *Maktabat al-Maarif*, 1994. – 320 p. (pp. 75–102).
7. Qosimov, O. **Imom al-Buxoriy va hadis ilmi.** – Toshkent: *Fan nashriyoti*, 2017. – 256 bet (45–98-betlar).
8. Abdullayev, A. **Imom al-Buxoriy merosi va uning ilmiy ahamiyati.** – Toshkent: *Movarounnahr nashriyoti*, 2019. – 214 bet (60–140-betlar).